

Rokotetodistuksella ja maskeilla kansan vankka tuki

Ajatuspaja Toivon kyselyjulkistus kasvomaskeista ja rokotetodistuksesta

Koronan jälkeiseen Suomeen vai takaisin vanhaan normaaliin?

Yli vuosi korona-aikaa on takana. Tartuntatautia vastaan on taisteltu kaikkialla maailmassa erilaisin keinoin ja vaihtelevalla menestyksellä. Yhteistä on, että rajoitustoimien vaikutukset ovat olleet mittavia ja laaja-alaisia, eivätkä ne ole rajautuneet minkään maan tai alueen sisälle. Kriisin ja sen hoidon kustannukset niin inhimillisesti kuin taloudellisesti ovat olleet massiiviset, eikä lopullista laskun loppusummaa tiedä vielä kukaan.

Jonkinlainen käänne kohti parempaa tapahtui, kun Pfizer-Biontechin koronarokote joulukuussa 2020 pääsi markkinoille ja sai pian useamman muunkin tuotteen rinnalleen. Lisäksi useita kymmeniä rokotekehityshankkeita on vireillä. Tämä on luonut odotukset olojen palautumisesta lähelle aiempaa normaalia. Nyttemmin havaituista, sinänsä määriltään vähäisistä haittavaikutuksista huolimatta iso kuva on ollut, että juuri rokottaminen on avain koronan jälkeiseen maailmaan – tai ainakin maailmaan, jossa tämä tauti pystytään pitämään aisoissa. Esimerkkinä kaikille muille on ollut Israel, jossa ollaan jo hyvin lähellä tilannetta, jossa rajoitukset voidaan poistaa todettujen koronatartuntojen määrän pudottua tammikuun yli 10 000:sta tämän hetken alle 200 päivittäiseen tartuntaan (7 päivän liukuva keskiarvo).¹

Suomessa on viime aikoina käyty laajaa keskustelua tavoista ja ehdoista, joilla yhteiskunnan toimintoja ja palveluita päästäisiin avaamaan mahdollisimman turvallisesti ja nopeasti, samalla minimoiden riskiä tapausten määrän kääntymisestä uudelleen nousuun. Erityisesti ikääntyneet kansalaiset ja riskiryhmiin kuuluvat ovat olleet ilman normaalia sosiaalista elämää jo toista vuotta. Rokottamisen eteneminen etenkin heidän osaltaan on tuonut keskusteluun mahdollisuuden avata esimerkiksi kulttuuritapahtumia aikaistetusti heille, jotka ovat rokotettuja ja voisivat siten turvallisesti osallistua niihin.

Myös vuoden 2020 erikoisiakin piirteitä saanut keskustelu kasvomaskeiden hyödyistä on jäänyt taakse ja ne on hyvin laajasti tunnustettu osaksi sitä keinovalikoimaa, jota toteuttamalla voidaan vähentää tartuntojen riskejä. Lentoyhtiöiden kohdalla maskien vaatiminen on ollut luonnollinen turvatoimi jo hyvän aikaa, ja äskettäin myös esimerkiksi pääkaupunkiseudun lähiliikenteessä on otettu käyttöön maskipakko niille, jotka

¹ <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/israel/>

suostuvat sellaista noudattamaan. Yksityisissä ja julkisissa palveluissa sekä julkisissa sisätiloissa maskin käyttöä on suositeltu jo pitkään, ja suomalaiset ovat pääsääntöisesti myös varsin hyvin toimineet suositusten mukaisesti.

Maailmalta tuttu protestiliikehdintä koronantorjuntatoimia vastaan on kuitenkin rantautunut myös Suomeen. Esimerkiksi Helsingissä on nähty maskeja ja rokotteita vastustavia mielenosoituksia, joissa on rikottu myös voimassa olevia kokoontumisrajoituksia. Samoin sosiaalisessa mediassa leviävät erilaiset salaliittoteoriat ja valeuutiset, ja tämän liikehdinnän yhteydessä myös jotkut poliitikot ovat nähneet tilaisuuden profiloitua.

Kansalaisten keskuudessa on koko kriisin ajan ollut vaihtelevan laaja tuki toimille, joita koronaviruksen torjumiseksi on tehty. Esimerkiksi huhtikuun alussa Helsingin Sanomat kertoi kyselystä (Kantar TNS), jossa oli selvitetty kansalaisten hyväksyntää laajalle joukolle erilaisia rajoitustoimia. Enemmistön hyväksynnän tässä kyselyssä saivat uskonnollisten tilaisuuksien kieltäminen, liikuntapaikkojen kuten kuntosalien sulkeminen, ravintolasulun jatko sekä maskipakko. Maskipakko sai ylivoimaisesti laajimman hyväksynnän, sen ilmoitti hyväksyvänsä peräti 71 prosenttia vastaajista.²

Tämän selvityksen lähtökohdat

Ajatuspaja Toivo selvitti huhtikuussa reilun tuhannen suomalaisen otoksella, miten suomalaiset suhtautuvat erityisesti kahteen ajankohtaiseen kysymykseen. Toinen oli velvoite käyttää kasvomaskia julkisissa sisätiloissa ja kulkuvälineissä. Toinen aihe oli ns. raketodistuksen käyttöönotto keinona avata raketetuille aiemmin esimerkiksi kulttuuritapahtumia, kirjastoja, museoita tai seniorikahviloita.

Pyrkimyksenä oli myös nähdä, onko suhtautumisessa eroa joidenkin taustamuuttujien suhteen. Tämä on näistä kahdesta aiheesta erityisen ajankohtainen, ja siihen liittyy myös debatointia mahdollisista yhdenvertaisuusnäkökohdista.

Velvoittava maskin käyttö

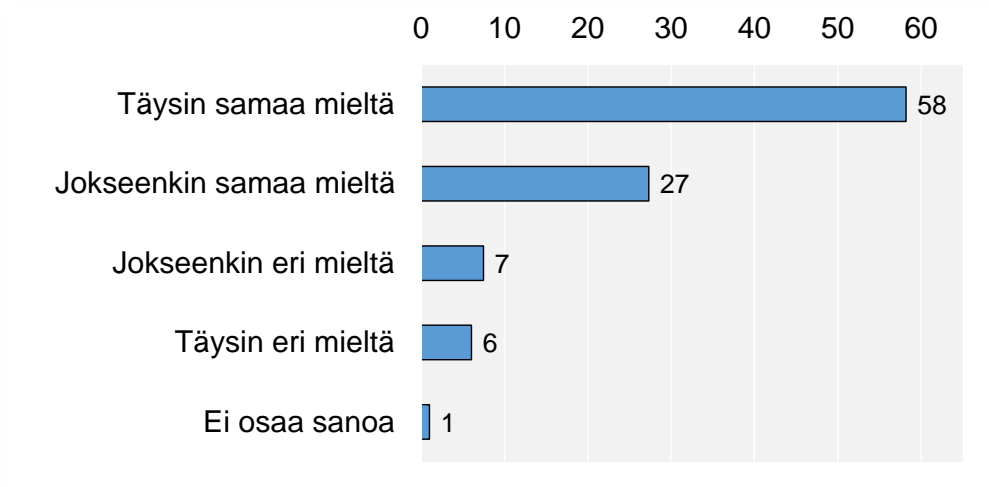
Kuten todettu, maskit ovat vuoden 2020 monien käännteiden jälkeen varsin pitkälti normalisoituneet, ja niiden käytön hyödyllisyyttä kyseenalaistavia julkisia puheenvuorojakin on viime aikoina kuultu enää vain harvoin. Kuitenkin ajoittain ilmenee tilanteita, joissa maskin käytöstä kieltäydytään periaatteellisista syistä tai vedoten väitettyihin terveydellisiin esteisiin. Lisäksi joillakin alueilla ja tietyissä ihmisryhmissä maskien käyttö ei ole aivan yhtä laajaa kuin yleisesti. Niinpä on mahdollista, että tämän keinon tehokkuus väestötasolla jää heikommaksi kuin mitä mahdollisimman kattavalla käytöllä voitaisiin saavuttaa. Esimerkkinä näistä vuodoista on tässä yhteydessä syytä mainita julkisuudessakin esillä ollut tapaus, jossa yksi maskiton matkustaja tartutti linja-automatkan aikana kymmeniä ihmisiä.

Kun kysymys tässä selvityksessä oli muotoiltu tarkoittamaan nimenomaan julkisia sisätiloja ja liikennevälineitä, vastaajista peräti 85 prosenttia on joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että käyttöön olisi otettava velvoite maskin käyttöön.

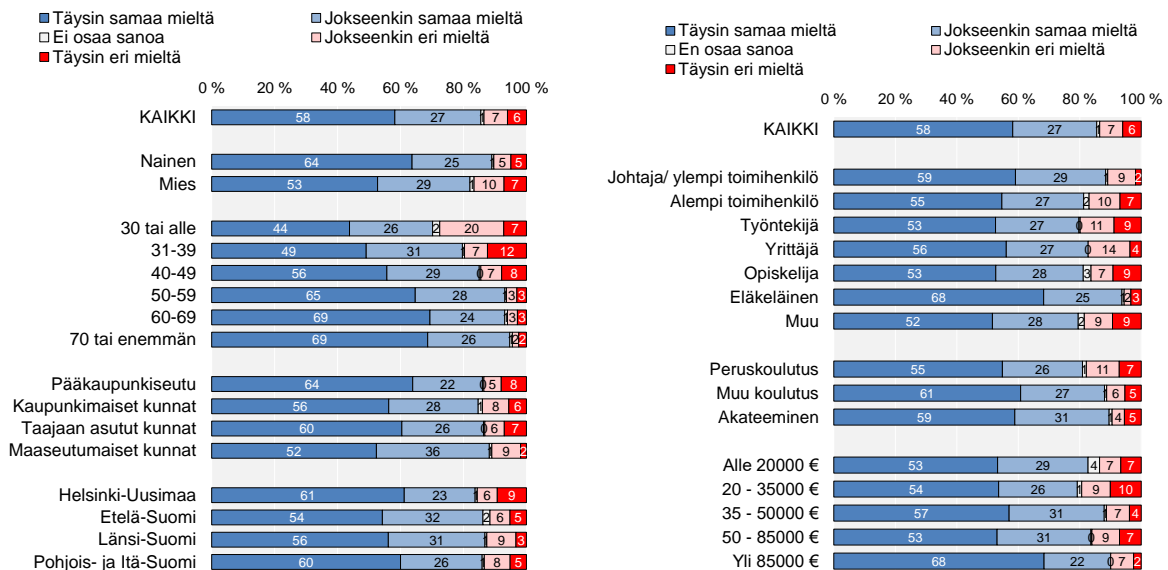
Tulos on samansuuntainen mm. edellä mainitun HS:n teettämän yleisemmin muotoillun tuloksen kanssa.

² HS 1.4.2021

Kuva 1. "Julkisissa sisätiloissa ja kulkuvälineissä on otettava käyttöön velvoite käyttää kasvomaskia koronan leviämisen estämiseksi"

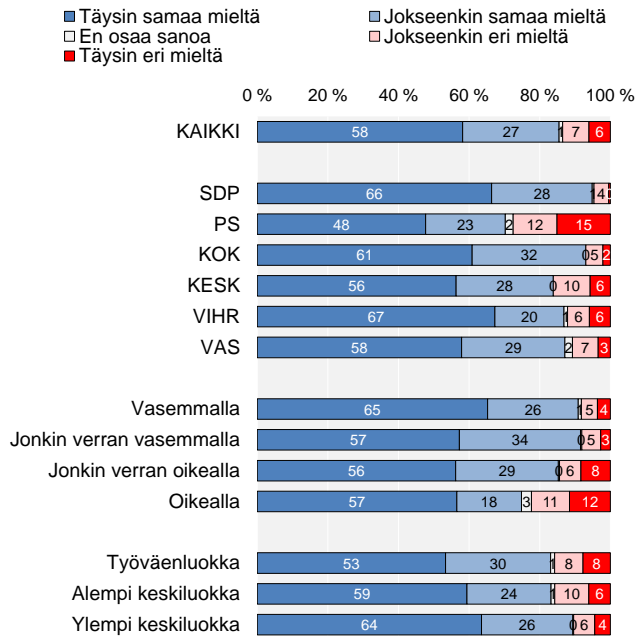

Taustamuuttujien suhteen tarkastelu paljastaa, että tällä tavalla määriteltynä velvoittavaa kasvomaskin käyttöä kannattaa enemmistö kaikista ikäryhmistä, mutta alimmissa ikäryhmissä (30 tai alle sekä 31–39-vuotiaat) on kuitenkin jollain tapaa huomionarvoinen eri mieltä olevien joukko. Sen sijaan 40–49-vuotiaissa jo enemmistö on täysin samaa mieltä, ja yli 50-vuotiaissa eri mieltä olevien osuus putoaa yksittäisten prosenttiyksiköiden suuruusluokkaan.

Asuinpaikan tyyppin tai koulutustason suhteen ei huomionarvoisia näkemyseroja paljastu. Erottavaa korkeampaa kannatusta ehdotus saa pääasiallisen toiminnan perusteella tehdyssä tarkastelussa eläkeläisten keskuudessa (mikä tietysti on ikäryhmätarkastelunkin perusteella ilmeistä) sekä yli 85 000 euroa ansaitsevien joukossa.

Kovin suuria eroavaisuuksia ei löydy myöskään puoluekannatuksen suhteen, vaan velvoittavaa maskin käyttöä julkisissa sisätiloissa ja liikennevälineissä kannattaa murskaenemmistö kaikkien puolueiden kannattajiksi ilmoittautuvista. Ainoa selvä poikkeus on Perussuomalaiset, joiden kannattajien joukosta täysin eri mieltä olevia löytyy peräti 15 prosenttia, siinä missä yhdenkään muun puolueen kannattajien keskuudessa voimakas vastustus ei kerää taakseen yli kuutta prosenttia.

Samankielisiä ehdotuksen kanssa on kaikkein eniten Kokoomuksessa ja SDP:ssä, joissa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä on yli 90% vastaajista. Jokseenkin erimielisiä on muutama prosentti ja täysin erimielisiä tuskin lainkaan. Kaikkein suurin osuus täysin samaa mieltä olevia on kuitenkin vihreiden kannattajissa, joista 67 prosenttia on asiasta täysin samaa mieltä.

Työväenluokan ja alemman keskiluokan hieman alempia lukemia (kuin ylemmällä keskiluokalla) selittää ehkä hieman paradoksaalisesti Perussuomalaisten osuus. Eduskuntavaalitutkimuksen mukaan Perussuomalaisten kannatus työväenluokkaan samastuvien keskuudessa oli 21 prosenttia, mikä oli laskusta huolimatta edelleenkin

korkealla. Perussuomalaisia kannatti lisäksi peräti 25 prosenttia alemmaan keskiluokkaan samastuvien keskuudessa.³

Rokotetodistus

Maskien käytön velvoittavuutta tuorempi kysymys liittyy siihen, voitaisiinko joillakin edellytyksillä avata joitakin nyt rajoitettuna olevia toimintoja aikaisemmin niille, joiden osallistuminen on rokotuksen saamisen, sairastetun taudin tai tuoreen negatiivisen testituloksen myötä turvallisiksi osoitettavissa. Tässä selvityksessä kysymys konkretisoitiin koskemaan nimenomaan rokotetodistusta, ottamatta kantaa siihen, millä teknisellä tavalla se toteutettaisiin.

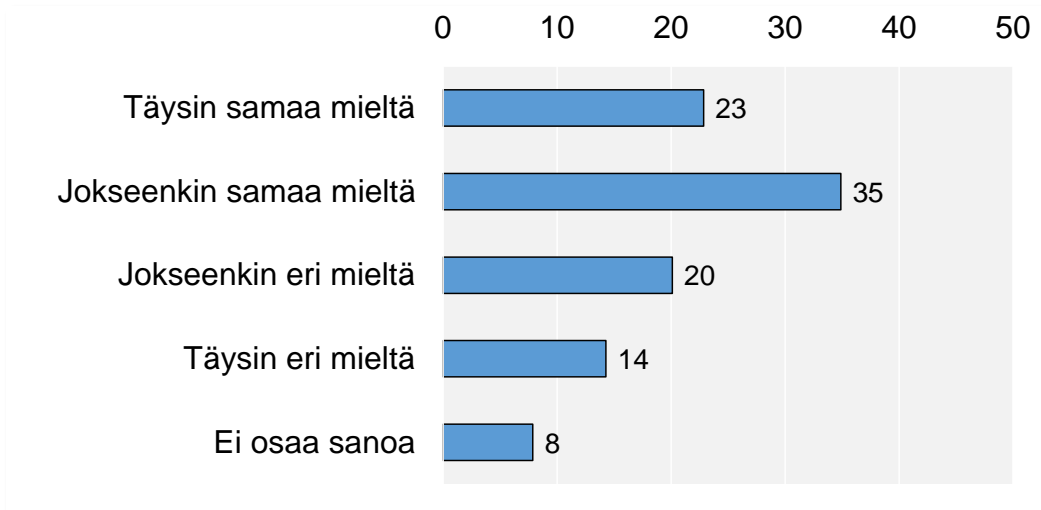
Päähavainto tämän kysymyksen osalta on, että myös rokotetodistuksen tämän tapainen käyttö kerää tuekseen laajan kannatuksen, mutta tuki on hiukan maltillisempaa kuin maskin käytön velvoittavuuden lisäämisellä.

Huomiota on syytä kiinnittää siihen, että näitä keinoja ei kyselyssä asetettu mitenkään toisilleen vaihtoehtoisiksi. Kysymyksessä on erikseen mainittu seniorikahvilat siitä ilmeisestä syystä, että juuri ikääntyneet ovat suurempien riskien vuoksi joutuneet muita tiukemmin välttelemään sosiaalista kanssakäymistä, ja toisaalta rokottaminen on aloitettu iäkkäämmästä päästä väestöstä (sekä muista riskiryhmistä). Näin ollen rokotesuojan saaneita alkaa vähitellen olla juuri korkeammassa ikäluokassa siinä

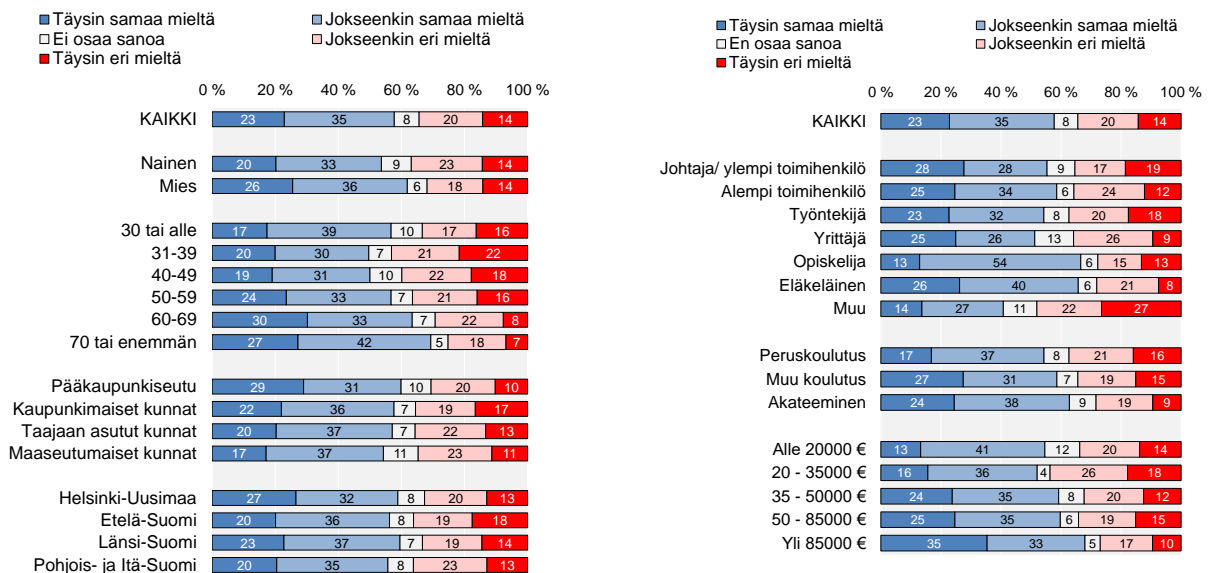
³ Poliitiikan ilmastonmuutos, s. 312-313.

määrin, että on vaikea perustella heidän sosiaalisten kontaktiensa rajoittamista edelleen, ainakaan yhtä tiukasti kuin vielä esimerkiksi viime vuoden puolella.

Kuva 2. "Osana yhteiskunnan avaamista koronan jälkeen on hyödynnettävä ns. rokotetodistusta, joka avaisi rokotetuille aiemmin esimerkiksi kulttuuritapahtumia, kirjastoja, museoita tai seniorikahviloita"

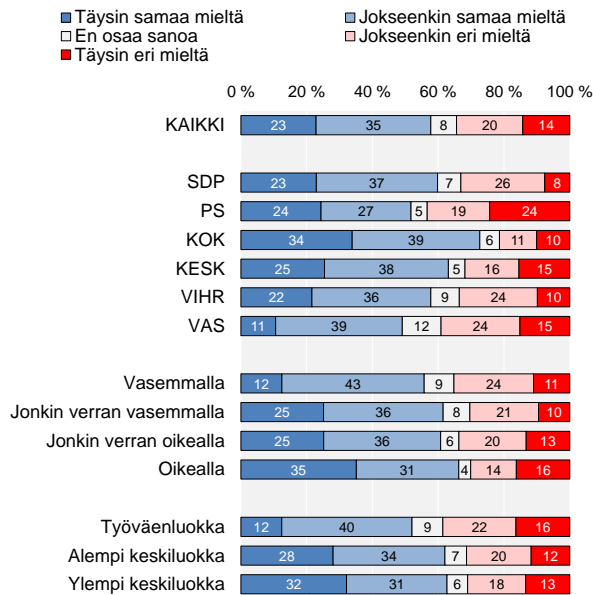
Rokotetodistukselle yleensä myötämielisiä on vastaajista 58 prosenttia, ja täysin samaa mieltä asiasta on 23 prosenttia. Myös kielteisemmin suhtautuvien osa painottuu maltillisemmalle kannalle, ja täysin eri mieltä rokotetodistuksen käytöstä toimintojen avaamisen keinona vastusti voimakkaasti vain 14 prosenttia vastaajista.

Taustaryhmittäinen tarkastelu näyttää, että miehet suhtautuvat rokotetodistukseen naisia myönteisemmin, kun taas velvoittavan maskinkäytön kohdalla tämä asetelma oli toisin päin. Todistuksen käytön suosio lisäksi korreloi positiivisesti iän suhteen, kuten on maskikysymyksenkin osalta. Asuinalueittaisessa tarkastelussa pääkaupunkiseutu on rokotetodistuksen käytölle hieman muuta maata myötämielisempää. Pääasiallisen toiminnan mukainen tarkastelu näyttää, että erityisesti opiskelijat ja eläkeläiset tukevat

ehdotusta, joskin opiskelijoissa on suhteellisesti pienin osuus heitä, jotka ovat ehdotuksesta täysin samaa mieltä. Tuloryhmistä eniten ansaitsevat ovat vahvimmin rokotetodistuksen kannalla.

Poliittisen jaon perusteella nähdään, että rokotetodistukselle on vähiten tukea perussuomalaisissa, ja heistäkin ehdotusta tukee niukka enemmistö. Toisaalta lähes neljäsosa perussuomalaisista on täysin ehdotusta vastaan. Asiaa saattaa selittää aiemmin HS-gallupissa (Kantar TNS) tehty havainto, että jopa 30 prosenttia perussuomalaisten kannattajista ei aio ottaa koronarokotetta, ja vain 56 prosenttia oli vastannut

aikovansa. Perussuomalaisten puheenjohtaja Halla-ahon tulkinnan mukaan tulosta selittää yleinen kriittisyys ”ylhäältä ohjailua” kohtaan. Vielä loppuvuodesta myös vihreissä kriittisyys rokotetta kohtaan oli ollut hiukan koholla mutta kuitenkin painunut jo helmikuun kyselyssä 11 prosenttiin.⁴

Vertailun vuoksi samassa kyselyssä kokoomuksen kannattajista peräti 92 prosenttia kertoi aikovansa ottaa rokotteen. Myös tässä rokotetodistuksen hyödyntämistä koskevassa kyselyssä ehdotus saa suurimman tuen juuri kokoomuksen kannattajilta. Kaikissa muissakin puolueissa ehdotusta tukee vähintään puolet tai selvä enemmistö kannattajista, ja joka tapauksessa selvästi suurempi osuus kuin vastustaa.

Todistuksen kannatus noudattaa jossain määrin vasemmisto-oikeistojakoa, ja luokkaintifioitumisessa kriittisyys keinoa kohtaan painottuu työväenluokkaan, kuten painottui myös maskikysymyksessä. Kun molempien kohdalla perussuomalaisten kannattajat erottuivat selvästi vastahakoisimpana joukkona, luokkajaottelun mukaisessa tarkastelussakin juuri perussuomalaiset selittänevät olennaisimmalta osin tämän tuloksen.

⁴ HS 8.2.2021

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimukseen vastanneet edustavat maamme 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaan maakunnassa asuvat).

Aineisto kerättiin 9.-12.4.2021.

Aineisto sisältää 1.157 henkilön vastaukset.

Haastattelut kerättiin Gallup Forumissa.

Kyseessä on Kantar TNS:n vastaajapaneeli, jossa tiedonsiirrossa hyödynnetään Internetiä.

Tulosten tilastollinen virhemarginaali on noin $\pm 2,9$ prosenttiyksikköä.

Tässä selvityksessä käytetty data on annettu vapaaseen käyttöön julkistuksen yhteydessä.

Viittaukset

- **Worldometer.info**, Maakohtaiset tiedot: Israel
<https://www.worldometers.info/coronavirus/country/israel/>
- **Helsingin Sanomat 1.4.2021** (www): HS:n kysely: Alle puolet suomalaisista kannattaa liikkumis-rajoituksia koronan vastatoimena, mutta selvä enemmistö noudattaisi niitä silti tarvittaessa. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007894889.html>
- **Helsingin Sanomat 8.2.2021** (www): Lähes joka kolmas perus-suomalaisten kannattaja ei aio ottaa korona-rokotetta, Halla-aho selittää kriittisellä suhtautumisella ”ylhäältä ohjailuun”
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007790161.html>
- **Politiikan Ilmastonmuutos**. Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2020:5
https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2020/09/OM_2020_05_SO_Politiikan-ilmastonmuutos_net.pdf

Julkistuksen sisältö: Antti Vesala

Julkistuksessa käytetyt graafit ja pohja-aineisto: Kantar TNS